

Pósa Lajos:
HOGY KELL ÍRNI A GYERMEKEKNEK?

Hugo Viktornak van egy mély tartalmú, bűbajos költeménye, melyben a haldokló édesanya végső sóhajtásával kis gyermekének vidor danája ölelkezik. Ez a gyermek dalolgat akkor is, mikor édesanyja a ravatalon fekszik. A temetésre szóló énekbe is beleszendül gügyögő dallama, mint madárcsicsergés. Nem tudja, mily pótolhatatlan veszteség érte. Fogalma sincs róla, hogy az a sírhalom, melyen csak játszani tud még, majdan mennyi omló könnyet követel. A bú nehéz gyümölcs, mondja a nagy költő, mit a teremtő erőtlen, gyöngye ágon nem fakaszt.

Az ártatlan gyermekornak jellemző és megragadó kifejezése e költemény. Olyan ez a tündérszaka életünknek valóban, mint aminőnek Hugo lángesze élénk varázsolja. Csupa fény, csupa derű ott minden. Mosolygó aranymező, tele illatos virággal. Nem sötét hollók szálldosnak felette, hanem tarka pillangók ringatóznak, kergetőznek. Valami édesen ömlő lágy zene zendül ki a liliomok kelyhéből. Boldog világ, százszor megsiratott világ. Örömsugárzó idő. Még ami kis bánata van is néha-néha: az is szelíd báránnyelleg gyanánt illan keresztül a kék boltozatos égen.

Aki a gyermekeknek akar írni: ezt a mosolygó aranymezőt szívében kell hordania játszani lepkéivel, csilingelő virágaival. Harmatos bimbót adjatok a kicsinyeknek, ne száraz levelet, ne szúró tüskét! Mogorva homlok nem kaphat itt koszorút; a lant húrjait haragosan pengető ujj nyomán lélekdúló hangok támadnak, melyek tovasodorják a legszebb álmot: a gyermekort. Ne vedd ki a gyermek kezéből bábuját, hadd öltöztesse, hadd mulassa magát vele! Ne kapd ki alóla szilaj nádparipáját, hadd lovagoljon rajta! Ne zavard el kék pántlikás, ezüst csengetyűs hófehér báránnyelleg mellől, hadd játszadozzék vele a kert alatt! Ne szaggasd szét azt a rózsafátyolt, melynek varázsködén mindent olyan gyönyörűnek lát.

Dalolj neki, költő barátom, úgy, mintha csak az ő szívéből fakadna, akkor a szívéhez is fog szólni. Dalolj neki úgy, mintha nem is te mondanád azokat a dalokat, hanem egyik gyermek dalolgatná a másikkal. Az élet küzdelmeiben megtépett szárnyadat vedd le; öltsd fel a galamb könnyű tiszta szárnyát, ha az édesanya kedves kis galambjával akarsz repdesni abban a szép világban.

Ami nehéz, ami súlyos, ami sötét, nem neki való. A gyermekköltészet elégszer nem hangoztható főalapvonása: *a könnyedség, a derű*. Még világosabban és mélyebben fejezi tán ki ez az egy szó: *szeretet*. Ez az örökké virasztó égi csillag, amely mindent megaranyoz tündöklő sugarai-
val. Ez az a derű, amely nélkül a gyermekköltő nem boldogulhat. A gyermek az ő romlatlanságában szeret mindenkit. Szemünk közé nevet. Kicsalja a borút keblünk rejtekéből. Elfelejteti velünk a nagyvilág tomboló harcait, hiúságos voltát. Simogató kezével begyógyítja a fájó sebeket. Szeretetért hát szeretetet kell nyújtanunk a gyermeknek.

A gyermekköltő lantjának minden húrjáról a szeretet hangjai szóljanak a kicsinyeknek. A gyermek a szeretet költészetét érti meg. Szép, jó, igaz tárgyakat kell választanunk, melyek a szeretetből sarjadzanak ki. Mihelyt a rosszat emlegetjük: kezdi a szép tündérvilág zománcait hullatni. Hiába szabunk versben büntetést a hazugra: a hazugság is, a büntetés is durván hat az ártatlan gyermeki szívre. A bosszúállás, irigység, lopás, kapzsiság szomorú példáit hallgassátok el, költők, ne ejtsen csak futó árnyat se a kised lelkének tiszta tükrén.

Hanem, ha meg akartok hivatástoknak felelni, álljatok meg a gyermek bölcsője fölött, dudoljatok neki szép altatódal, hadd csukja be szemét a kisbaba, hadd álmodozzék a dal hatása alatt egy még mosolygóbb világról, mint aminő lelkében él, szép ébresztő dal. Hajoljatok le hozzá, mikor virágot köt bokréta, csókoljátok még pirosabbra angyal arcát. Hívjátok el az orvost, hozzátok a patikából orvosságot, mikor bábujja beteg. Verjétek meg a széket, az asztalt, a nyoszolyát, ha megüti kedves homlokát benne, hogy miért bántotta a kisbabát. Kocsikázzatok

vele zöld erdőbe, sík mezőbe. Játszatok vele bűvócskát, sípoljatok síppal, cini, cini nádi hegedűvel. Csalsjátok ki a meleget Isten kapujába, kovács ablakába. Fogózzatok vele körbe és énekeljétek valami olyan gyönyörű gyermekdalt, mint aminő például ez is:

*„Ispiláng, Ispiláng,
Ispilángi rózsá!
Rózsá volnék, piros volnék,
Mégis kifordulnék.*

*Kék selyem szoknya,
Zöld arany rojtja;
Szeder-szemű szép Erzsike,
Fordulj angyalútra!”*

Ilyet írjatok, ne pedig effélet:

*Derék ember ám ez a khinai,
Éhségében nagyok a kínjai.*

Vagy ültessétek a cocóra, térdetekre, vágtszatok a túri vásárra, vegyetek ott túri süveget Pistikának, pipikendőt Tercsikének, édesanyának egy aranykapcsos imádságos könyvet, amiből imádkozni tanítja az ő kicsinyeit. Mikor aztán mindent bevásároltatok: repüljétek haza akár úgy, mint a szél; akár úgy, mint a gondolat, mert édesanya vár már benneteket jó levelensültséggel, aranygaluskával.

Játszatok aztán megint a rét kinn a bárányt benn a farkast, a szembekötősdit is mulatságos: itt csörög, itt pattog, három véka mogyoró, Hát a törülközőjáték, az ám még csak a szép! Ilyen verset, ehhez hasonlót írjatok:

*„Arany liliomszál,
Ugorj a Dunába!
Támaszd meg oldalad
Az egész világba!
Simítkozzál,
És megmosdjál,
És megtörülközzél!”*

A kör közepén álló megtörülközőzik valamelyiknek a kötőjébe s emez áll a középre, amaz pedig ennek a helyére, s a dalt újra kezdik.

Daloljatok neki jó nagyapáról, jó nagyanyáról. Mindakettő nagyon szereti az ő kis unokáit. Nagyapa úgy eltrombitálgat a markába, nagyanya meg elmegy a kis kertbe, hoz a kicsinyeknek szőlő szőlőt, mosolygó almát, csengő barackot.

Névnapkor, születésnapkor mondassatok vele köszöntőt, teli szeretettel, örömmel, boldogsággal.

Tegyétek össze kis kacsóit, hadd imádkozzék. Írjatok neki reggeli, esteli könyörgést, jó istenhez való fohászkodást, aki őrangyalát elküldi liliomszállal a kezében, hogy vigyázzon a kis gyermekekre.

Állítsatok karácsonyfát, teleaggatva mindenféle széppel, jóval, aranyos dióval, cipellővel, angyal ajándékával. Hívassátok be vele a szegény gyermekeket, akinek nincs apja, anyja, hadd ölelje, hadd csókolja, hadd adjon neki szíve szerint a magából.

Mondjatok neki szép mesét hófehér barikáról, aranyos mókuskáról. Bodri kutyáról, cirmos cicáról, madarokról, virágokról, jó fiúról, jó leányról a szelídség, engedelmesség, ártatlanság, jószívűség, háládatosság nemes derűjével övezve.

De ne pápaszemes komolysággal, ne azzal a régi, unalmas tanulság-levonással, mert az megölő betűje a kisgyermeknek, hanem könnyed költői formában, természetesen az ő nyelvén. Az ő szemével nézzetek, az ő szívével érezzetek. A tanulság önként röppen a mese folyásából a gyermek lelkébe, mint a kipattanó sugár. A közvetlenség varázsával hat az ilyen írásmód s a szívben igaz visszhangra talál. Az egyszerűség, a mesterkéletlenség párosulva a gyermek kedélyéhez való tartalommal nemcsak leköti figyelmét, de oktatja is, tanítja is anélkül, hogy a szigorú oktatói, tanítói hangot használnók. Beolt szívébe minden nemes, jó iránti fogékonyságot, beoltja a nemesre, jóra való törekvés vágyát. Ezek az első benyomások pedig tiszta erkölcsi fejlődésének fontos tényezői, egész jövőjére jótékonyan, irányadólag hatnak.

A gyermekeknek szóló lant nem kicsinyleni való. Édes hangok, örök emberi dallamok ömölhetnek arról, ha a szív is, a lélek is ott játszik húrjain, nemcsak a kéz.

Milyen édes jutalom az aztán a költőnek, mikor elibe állnak azok a kis fiúk, kis leányok s verset mondanak neki az ő verseiből. Pedig némelyik még alig látszik ki a földből, az ábécét sem ismeri. Úgy elmondja, hogy jobban se kell. Mint a folyóvíz, úgy foly ajkáról a rím, a zene, hirdetve az igaz költészet hatalmát.

Az ilyen költészet, mint a hajnal a tájat, bearanyozza a gyermek lelkét szelíd derűvel; egy szép világot tár föl előtte, hol minden kedvesen mosolyog rá, mert minden csak szép, minden csak jó; míg az avatatlan kézzel vert koboz erkölcsi ferdeséget, romlást idéz elő szeplőtlen érzelmvilágában. Vigyázzatok szülők, vigyázzatok tanítók, tiszta szívvel, éles szemmel nézzétek meg mindazt, amit a gyermekeknek nyújtotok, hogy a bimbót ne érje dér. Maradjon a tavasz: tavasznak, napfényes, madárdalos kikeletnek kék ibolyás réttel, csevegő patakkal.

De hogy a hatás teljes legyen: egyről nem szabad különösen megfélemlenie a gyermekköltőnek: ez a nemzeti szellem. Bármiről ír, bármiről zeng: a nemzeti géniusz csókja csillogjon minden során. A német gyerek legyen: német, a francia legyen: francia, az angol: angol. Szívja magába mindazokat a szokásokat, erkölcsöket, sajátos vonásokat, melyek nemzetének természetéből kiáradnak. Akkor lesz belőle fajaért lelkesülő, hazáját szerető s érte élni tudó s halni kész ifjú, férfi.

Ha magyar költő vagy: írj magyarul. Tréfáidat, játékverseidet, dalaidat, hangulataidat, apró történeteidet, meséidet a magyar nemzeti érzés- és gondolkozásmód köntösébe öltöztess. Magyarba ojtott kozmopolita szellemű könyvedet ne add annak a jó magyar gyereknek a kezébe, hiszen még a képei is idegenül hatnak rá, hát még a szövege. Más fantázia, más szív, más lélek, más levegő, más környezet, nem az övé.

A magyar gyermekköltőnek oda kell fordulnia, ahol a hamisítatlan nemzeti szellem még trónján ül: a népköltészethez.

A nép alkotja a nemzet zömét. A nép maga a nemzet. A nép a természet édes anyakebléhez közel, távol a nagyvilági rontó hatásoktól, megtartja egyszerűségét, ragaszkodik ősei nyelvéhez, a nemzeti szellemet firól-fira hagyja örökségképp. Dalaiból, balladáiból, meséiből, dajka-rímeiből, gyermekverseiből nemcsak a vadvirágos mező illata leng felénk; de érezzük nyelvben, tartalomban, formában is azt, amitől írónk költőink közül sokan eltérnek; érezzük azt, hogy az a nép írta, amely a Tisza-Duna síkján él századok óta s vérrel törte ennek a földnek minden göröngyét nemzeti hagyományainak védelmében. Látjuk szokásainkat, erkölcsünket.

Érezzük a magyar nemzeti szellem hatalmas lüktetését, a hazaszeretet lobogó lángját.

Ebből a forrásból kell merítenetek, költők! A magyar gyermeknek nem szabad idegen talajon termett gyümölcsöt nyújtani. Tárgy és előadás a magyar népköltészet búbajos kincstárából eredjen. Ebben az irányban kötelesség azt fejleszteni.

A magyar gyermekköltő kövesse Petőfi és Arany példáját, kik az idegen nyűgben vergődő magyar költészetnek széttördelték a bilincseit, megifjították, megmagyarosították, visszaterelték egészséges fejlődésnek valódi útjára. Ha Petőfi, Arany verseit olvasgatjuk, bármily elvont tárgyról írjanak is, magyarnak érezzük magunkat, a hazai föld levegője árad ki belőlük, a honi égbolt hinti reánk sugarait. Ezt a hazai friss levegőt leheljétek, költő barátaim, a gyermekek szívébe, akkor lesz Isten áldása munkátokon, akkor lesz jelszava majdan a gyermekből fölserdülő ifjúnak ez:

*Tied vagyok, tied hazám!
E szív, e lélek;
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék?*

In: *Magyar Salon*, 1890/XII. 136-139.